

MOWIC E-JOURNAAL nr. 7

FOUNDATION FOR EXPLORATION AND CONSERVATION OF
MONUMENTS OF THE DUTCH WEST INDIA COMPANY

Beschermer: Prof.Dr.Ir. C.L. Temminck Groll

Secretariaat: Albertus Perkstraat 71, 1217 NN, Hilversum

westermann@science.uva.nl

Kamer van Koophandel 3414 2022 ~ ABN-AMRO Bank N.V. Amsterdam, 58.02.07.714

NOVEMBER / DECEMBER 2004

Lieve Mensen,

Er is zoveel gebeurd, dit jaar - en nog - dat het moeilijk is er op een andere manier verslag van te doen, dan in min of meer chronologische volgorde met nu alvast de *Beste Wensen voor Kerst en Nieuwjaar*.

Op 18 juni 2004 was het 400 jaar geleden, dat Johan Maurits, graaf van Nassau-Siegen, op het stamslot Dillenburg geboren werd. In de geïnvolveerde gremia heet het jaar 2004 dan ook: **“Het Nassau-Jaar”**. Ironische bijkomstigheid is, dat 350 jaar geleden de WIC zich terugtrok uit Hollantsch Brasil, welk voor de Republiek weinig heuglijk feit grote gevolgen had voor de ontwikkeling van de overige gebieden van de WIC.

Maar onze stichting had zich geen mooier begin van het jaar kunnen wensen, dan de tijding, medio januari, van Raadslid Reinier Russell, dat het de rechter behaagd had Sander Visser 't Hooft toe te staan als lid tot het algemeen bestuur toe te treden. Zo waren we weer met drie leden, zoals de statuten voorschrijven en hadden we weer een penningmeester – en wat voor één!

Meteen daarop volgend kon de toetreding van Willy Metz bekrachtigd worden en zo was MOWIC ook een Vice-voorzitter rijker. Wij hebben, met dank voor zijn inzet, afscheid genomen van Prof. Dr. H.F.K. van Nierop, die onze Raad van Advies met ingang van het nieuwe studiejaar verlaten heeft. Gelukkig hoeft de historische kant niet veronachtzaamd te worden, aangezien die nu vertegenwoordigd wordt door het nieuwe Raadslid, Prof. Dr. Piet C. Emmer, historicus te Leiden. Wij heten Prof. Emmer van harte welkom, als mede de nieuwe leden van het Algemeen Bestuur: kunsthistoricus Mevrouw Drs. Renée van Asbeck-Hessels en Jhr. Ir. Diederik L. Six, architect en deskundige op het gebied van restauratie en in het bijzonder van Fort El Mina te Ghana.

Ikzelf zat in januari in Brasil, om het Grootboek van FADE, de financiële administrator van het Fort Oranje Project, door te nemen. Deze nuttige en leerzame bezigheid moest ik op 15 februari onderbreken, om op uitnodiging van Prof. Dr. Gerhard Brunn op de 18^e op tijd in Siegen te kunnen zijn op de *Tagung* over Johann Moritz von Nassau-Siegen (1604-1679), die vanaf zijn derde jaar in Siegen gewoond heeft. *Eine Neue Stadt in der Neuen Welt* was mijn bijdrage over de architectonische

en stedenbouwkundige activiteiten van Nassau in Brasil. Deze twee-daagse conferentie had een hoog wetenschappelijk gehalte waarin leven en werk van “de Braziliaan” zeer uitvoerig en veelzijdig werden belicht. De deelnemers kwamen uit verschillende windrichtingen: naast Duitsland uit Nederland, België, Brasil, Portugal, Engeland, Frankrijk en Denemarken. Ook de tentoonstelling, verdeeld over twee locaties, was bijzonder. Wij zagen zeldzame kaarten, gebruiksvoorwerpen en meubilair, maar ook nog nooit vertoonde schilderijen van Post en de schitterende collectie van Eckhout, die in 2002 in het Instituto Ricardo Brennand te Recife te zien was. Brunn en de zijnen verdienen een groot woord van lof voor het initiatief tot dit eerbetoon aan hun vroegere stadgenoot en de manier waarop het gestalte werd verleend.

Op 18 maart opende magnaat Ricardo Brennand, op uitnodiging van Frits Duparc, de Eckhout expositie in Het Mauritshuis. Wij hoorden die middag de uitvoering van het Danklied, dat door Johan Maurits was gedicht nadat hij in 1665 de val in het ijsskoude water van de gracht in Franeker had overleefd. De *Uraufführung* was op 18 februari in Siegen, een van de hoogtepunten van de genoemde *Tagung*. De tentoonstelling van het ongemeen interessante en mooie werk van Eckhout, was de hoofdbijdrage in Nederland voor de herdenking van Nassau, wiens gouvernement van Hollantsch Brasil voor hem ongelukkig verliep, maar door de Brazilianen als een van de hoogtepunten uit hun geschiedenis wordt beschouwd.

De herdenkingsplechtigheden in Recife werden opgeluisterd door de aanwezigheid van de Nederlandse Minister van Staat, Hans van Mierlo op 18 juni, de verjaardag zelf. Het was een verrassing, om elkaar daar onder de palmen te ontmoeten – had ik niet in mijn jonge jaren de “Peperbek” helpen vouwen in het café de Mercure in Den Haag? In zijn openingspeech van het Economic Seminar legde Van Mierlo de nadruk op het innovatieve aspect van Nassau’s gouvernement. Recife zou voor de oplossing van zijn problemen hieraan een voorbeeld kunnen nemen. Eerder die dag was er de overdracht door de Duitse Consul aan de Staat Pernambuco en de Stad Recife van het bronzen beeld, een replica van de marmeren buste van Johan Maurits, zoals er ook een exemplaar in Het Mauritshuis staat. Het origineel, dat in 1664 door Bartholomeus Eggers werd vervaardigd met als oorspronkelijke bestemming de tuin van het Mauritshuis, werd door Nassau zelf naar de *Fürstengruft* te Siegen gebracht. Deze bronzen versie, een geschenk van de Duitse regering, was een van de pronkstukken van de tentoonstelling in Siegen.

MOWIC projecten

Op het eiland Itamaracá werd ik de volgende dag benoemd tot “Cidadã Itamaraquense”, Ereburger van Itamaracá. Dat dit voor een buitenlandse, hoe groot haar hart voor Brasil ook moge zijn, een bijzondere eer is, moge duidelijk zijn. Met nadruk werd de “Fundação MOWIC” genoemd, dus ik deel de eer graag met onze stichting, zonder welke dit overigens niet mogelijk was geweest! En tot mijn ongelooflijke vreugde zal Zijne Excellentie Gilberto Vergine Saboia, Ambassadeur van de Federatieve Republiek Brazilië, mij op 8 december aanstaande benoemen tot “Oficial da Ordem do Rio Branco”. Een Presidentiële Onderscheiding van dit immense land, waar ik nu al 40 jaar mijn hart aan heb verpand... Mijn onuitsprekelijke dank schrijf ik dan maar, uitgaande naar al degenen, die dit mogelijk hebben gemaakt. “*Obrigadíssima, Heel Veel Dank, Thank You So Much !!*”

In mijn dankwoord aan de Gemeente Itamaracá noemde ik de nieuwe onderwerpen, waar MOWIC zich in Brasil mee zal bezig houden, allen direct of zijdelings gerelateerd aan het *Shared Cultural Heritage* :

- Restauratie van 900 blauw-witte tegeltjes in Recife
- Inventarisering van kanonnen en klokken van Nederlands en Belgisch fabrikaat uit Hollantsch Brasil en waar nodig restauratie
- Opgraving Huis Vrijburgh
- Publicatie van 17e-eeuwse literatuur over medicinale planten en inheemse geneeswijzen in Brasil
- Onderzoek naar locaties van boerderijen en plantages uit Hollantsch Brasil op het eiland Itamaracá
- Botanische tuin “Maurício de Nassau” te Igarassú

Mogelijke toekomstprojecten liggen in Suriname, Tobago en Curaçao. Loes Westermann heeft, ook in samenspraak met Raadslid Jacob Gelt Dekker, enkele ideeën uit “de Carieb” aangedragen en zal daar binnenkort weer poolshoogte gaan nemen. Willy Metz wacht op gunstig reisadvies voor Venezuela, om zoutpannen en het fort op Tortuga te exploreren.

Van het Fort Oranje Project is het wachten op de materiaalcatalogus, terwijl de nieuwe brug bij de Porto dos Holandeses te Vila Velha van aangroeiende kokkels moet worden ontdaan. Wij hopen, dat de nieuwe Prefeito, Paulo Volia, hier fondsen voor vrij maakt. In januari 2005 zal ik hem hierover spreken.

De stichting staat sympathiek tegenover de poging van Huub de Leeuw uit Tilburg, om de *Dutch Barns* in Albany te redden. Dit geldt ook voor de jarenlange strijd van Joep de Koning te New York, om op Governor’s Island een “*Small Manhattan*” te bouwen als *token* van de *Dutch Tolerance*. Die van Coornhert, welteverstaan. Diens adagium van tolerantie indachtig, stond Nassau het in 1638 de Sefardische gemeenschap in Recife toe, om een synagoge te bouwen.

Koninklijke Onderscheiding

Genoeg nu over Nassau, of het moest zijn het grote aantal voordrachten, dat ikzelf dit jaar in den lande en den vreemde gehouden heb over de man en de overgebleven tekenen van de gemeenschappelijke geschiedenis van Nederland en Brazilië. Als een van de laatste keren voor de Rotary Club Rheden-Rozendaal, hiertoe uitgenodigd door ons Raadslid Thijs Ornstein. Hij leidde mijn lezing in, net een paar dagen terug uit Suriname, waar hij in het binnenland een door hem ‘georganiseerde’ zaagmachine had geïnstalleerd.

“Gebronsd ben ik teruggekeerd uit Suriname. Maar de brons(t)tijd is voorbij en van het brons gaan wij naar het goud van de Gouden Eeuw...”

Hij had de zaal weer plat en de positieve toon voor mijn voordracht was gezet. Dank je wel, Thijs!!

Verpletterend was dan ook het bericht van zijn ziekte, verkerend in een irreversibel stadium. Thijs is in staat geweest dit aan zijn vrienden en vriendinnen te schrijven in een indrukwekkende brief, die door ieder met verdriet en respect is ontvangen. Groot verdriet en groot respect.

Op de MOWIC vergadering van 22 november aanstaande, zal het voorstel worden uitgewerkt, om Thijs Ornstein tot Erelid van de MOWIC Foundation te benoemen. Het staat in geen verhouding tot wat hij voor ons heeft gedaan. Maar het is een eer en een stimulans, dat zijn naam voor altijd aan onze stichting verbonden zal zijn.

**Maar de grootste onderscheiding is hem verleend op 16 november:
“Het heeft Hare Majesteit, Koningin Beatrix, behaagd, Drs. M.A.M. Ornstein te benoemen tot Officier in de Orde van Oranje Nassau.”**

De Burgemeester van Utrecht, Mevrouw A. Brouwer, spelde hem de versierselen op. Het is een prachtig ereteken. Een groot Maltezer kruis in Nassau-blauw en wit op een gouden fond met een gouden Nederlandse Leeuw in het Nassau-blauwe midden, hangend onder een gouden kroon aan een breed, oranje lint met lichtblauw-witte bies.

Oranje-Blanje-Bleu!

De plechtigheid had plaats in Huize Ornstein, boven de bekende Galeria Domplein 25, waar Annelies Ornstein werk van Latijns-Amerikaanse kunstenaars exposeert. Alle vrienden, die deze mooie middag bijwoonden, waren diep geroerd door de charismatische wijze, waarop Thijs en zijn gezin deze unieke gebeurtenis tot een feest maakten.

16 november 2004

Drs. M.A.M. Ornstein benoemd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau

Thijs heeft de hoge onderscheiding, die hem ten deel is gevallen, meer dan verdient. Vanaf deze plaats zenden wij allen hem, Annelies en de kinderen, nogmaals onze hartelijke felicitaties: Grandiosos!!

In haar speech gewaagde Mevrouw Brouwer van Thijs' invloed en noemde in dit verband ook de "Ornstein Toets", die bij de beraadslagingen van de Utrechtse Gemeenteraad nog steeds een rol speelt. Ik moet bekennen, dat ik mijzelf bij mijn overwegingen en beslissingen voor onze stichting voortdurend afvraag: "Wat zou Thijs daarvan zeggen...?"

En geloof me, dat zal zo blijven.

Hannedea van Nederveen Meerkerk
Ny, 18-11-2004

Bestuur en Raad van de Stichting MOWIC

Algemeen Bestuur

Voorzitter: Mw.Dr. H.C. van Nederveen Meerkerk hannedea@hotmail.com

Vice-Voorzitter: Mw. Dr. W.H. Metz willy.metz@wxs.nl

Secretaris: Mw.Drs. L.J. Westermann-van der Steen westermann@science.uva.nl

Penningmeester: Dhr. F.W.J.A. Visser 't Hooft sander.visserthoof@planet.nl

Leden: Mw. Drs. R.E. van Asbeck-Hessels erwin.vanasbeck@zonnet.nl ,

Jhr.Ir. D.L. Six diederik@six.nl

Raad van Advies

Prof.Dr. P.C. Emmer P.C.Emmer@Let.leidenuniv.nl

Prof.Dr. J.J.M. Franse amulder@bdu.uva.nl

Drs. J. Gelt Dekker Jacobgelt@aol.com

Drs. C.P. de Haseth cpdehaseth@currinfo.na, cpdehaseth@planet.nl>

Mr. B.H.Hylkema hylkema@skynet.be

Drs. M.A.M. Ornstein M.Ornstein@planet.nl

Mr. R.W.L. Russell info@russell.nl